

Галина Москаленко,

*учитель правознавства закладу загальної середньої освіти I-III ст. № 6
Чернігівської міської ради*

ПРАВОЗНАВСТВО (ПРОФІЛЬНИЙ РІВЕНЬ) 11 КЛАС

Тема. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА ТА ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Мета уроку: розкрити поняття цивільне право, джерела цивільного права; предмет, метод цивільного права, Цивільний кодекс України; познайомити учнів з особливостями цивільно-правових відносин, аналогією закону, аналогією права; розвивати вміння застосовувати на практиці знання з даної теми; володіти правовою термінологією; виховувати в старшокласників правову культуру та правову свідомість.

Очікувані результати

Після цього уроку учні зможуть:

- називати предмет галузі; суб'єкти цивільно-правових відносин; метод правового регулювання; джерела цивільного права;
- пояснювати аналогію закону та аналогію права;
- розкривати зміст поняття «склад правовідносин»; поняття «зміст правовідносин»;
- аналізувати співвідношення понять «суб'єкти права» і «суб'єкти правовідносин»;
- описувати особливості цивільних правовідносин;
- аналізувати положення ЦКУ;
- оцінювати роль цивільного права як однієї з найважливіших галузей приватного права України.

Тип уроку: комбінований

Форма уроку: гра «Закон є закон»

ХІД УРОКУ

I. Організаційна частина уроку

II. Актуалізація опорних знань і вмінь учнів

Колективна робота

1. Дайте визначення «галузі права».
2. Які вам відомі галузі права?
3. Дайте визначення «інститут права».
4. Дайте визначення понять «дієздатність», «правоздатність», «деліктоздатність».

III. Вивчення нового матеріалу

Підготовчий етап

Підготовка розпочинається за тиждень. Учитель обирає з класу двох ведучих, які зачитуватимуть запитання; обираються 5 «експертів», а клас має відповідати і пояснювати.

Оформлення класу: емблема (наприклад, Феміда, епіграф).

Система оцінювання. Якщо учень дає правильні відповіді на 3 і більше запитань, то учень отримує більш високий бал, крім цього, враховуються суттєві доповнення, виправлення, зміст і об'ємність відповіді.

Епіграф: «Право і справедливість полягають у тому, щоб ніхто не мав чужого і не позбавлявся свого» (Конфуцій).

Запитання у формі листів від глядачів передачі «Закон є закон».

Запитання учням:

1. Які відносини регулюються цивільним законодавством?

Орієнтовна відповідь

Буква закону – Цивільний кодекс України

Ст.1. Відносини, що регулюються цивільним законодавством

Цивільним законодавством регулюються особисті немайнові та майнові відносини (цивільні відносини), засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників.

Запитання учням

2. Дайте визначення «цивільне законодавство».

Робота зі словником

Орієнтовна відповідь

Цивільне законодавство – це система нормативних актів, які містять у собі цивільно-правові норми.

Запитання учням

3. Які джерела цивільного права вам відомі?

Орієнтовна відповідь

Джерелами цивільного права є: Конституція України, Цивільний кодекс України, закони України, акти Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, нормативні акти інших органів державної влади України та Автономної Республіки Крим, міжнародні та цивільно-правові договори.

Запитання учням

4. Що є Основним джерелом цивільного права? Дайте загальну характеристику.

Орієнтовна відповідь

Цивільний кодекс України – це основний законодавчий акт, в якому систематизовано цивільно-правові норми, які регулюють майнові та пов'язані з ними особисті немайнові відносини. Прийнятий 16 січня 2003 р., набув чинності 1 січня 2004 року. Складається з 6 книг, 90 глав, 1308 статей.

- **Книга 1.** Загальні положення (5 розділів, 19 глав) – основні положення; особи (фізична особа; фізична особа як підприємець; юридична особа; підприємницькі товариства); об'єкти цивільних прав; правочини та представництво; строки та терміни; позовна давність.

- **Книга 2.** Особисті немайнові права фізичної особи (3 глави) – загальні положення; особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи; особисті немайнові права, що забезпечують її соціальне буття.

- **Книга 3.** Право власності та інші речові права (2 розділи, 12 глав) – право власності (набуття та припинення права власності; право спільної власності; право власності на землю (земельну ділянку); речові права на чуже майно.

- **Книга 4.** Право інтелектуальної власності (12 глав) – право інтелектуальної власності на літературні та художні твори, комп'ютерні програми, компіляції даних (авторське право); виконання фонограми, відеограми та програми (передачі) організації мовлення (суміжні права); наукові відкриття тощо.

- **Книга 5.** Зобов'язальне право (3 розділи, 37 глав) – загальні положення (виконання, забезпечення, припинення зобов'язань); загальні положення про договори (поняття та умови договору; укладання, зміна та розірвання договору); окремі види зобов'язань.

- **Книга 6.** Спадкове право (7 глав) – загальні положення про спадкування; спадкування за заповітом; спадкування за законом; спадковий договір; здійснення права на спадкування; виконання заповіту; оформлення права на спадщину.

Запитання учням

5. Що називається цивільним правом, які правовідносини воно регулює?

Робота зі словником**Орієнтовна відповідь**

Цивільне право – це система правових норм, які регулюють особисті немайнові та майнові відносини, засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників.

Майнові відносини – це правові відносини, що пов'язані з належністю, набуття, володіння, користуванням і розпорядженням майном.

Особисті немайнові відносини виникають завдяки здійсненню особою її особистих прав та свобод щодо немайнових благ. До особистих немайнових відносин належать ті, що пов'язані з особою суб'єкта, є невіддільними від неї. Серед них розрізняють:

А) особисті немайнові відносини, пов'язані з майновими (як правило, їх об'єктом є особисті права на немайнові блага, які можуть породжувати можливість одержання грошової винагороди чи іншого матеріального блага, наприклад, результати інтелектуальної праці);

Б) особисті немайнові відносини, що не пов'язані з майновими; вони виникають у зв'язку зі здійсненням особою своїх особистих прав; їх об'єктом є особисті права на нематеріальні блага, що є невіддільними від особи та не здатні самі по собі породжувати в їхніх носіїв права на грошову винагороду чи інше матеріальне благо, наприклад, честь, гідність, ділову репутацію, ім'я, право на життя і здоров'я тощо.

Запитання учням

6. Що вам відомо про предмет цивільного права?

Орієнтовна відповідь

Предмет цивільного права – майнові відносини, особисті немайнові відносини.

Майнові відносини:

– майнові відносини, пов'язані з належністю майна певним особам (володіння, користування і розпорядження майном);

– майнові відносини, пов'язані з переходом майна від одних осіб до інших (купівля-продаж, поставка, оренда, найм).

Особисті немайнові відносини

Нерозривно пов'язані з майновими (авторське право на твір); не пов'язані прямо з майновими, але іноді можуть впливати на них (захист честі, гідності і ділової репутації).

Запитання учням

7. Схарактеризуйте метод правового регулювання цивільних правовідносин.

Орієнтовна відповідь

Цивільно-правовий метод характеризується юридичною рівністю сторін, вільним волевиявленням, майновою самостійністю сторін, диспозитивністю, особливим способом вирішення майнових спорів і майновою відповідальністю.

Метод цивільного права характеризується такими ознаками:

- учасники цивільних відносин мають самостійний організаційно – майновий статут;
- сторони мають юридичну рівність;
- правовідносини виникають лише з волі обох сторін;
- відносини виникають і здійснюються на підставі правових норм та особливих юридичних фактів (подій і дій);
- відносини мають диспозитивний характер, тобто їхні учасники повністю або частково визначають характер відносин між собою;
- конфлікти між учасниками вирішуються судом у позовному порядку;
- цивільно-правова відповідальність має відновлювально-компенсаційний характер, тобто спрямовується на майновий статус особи, а не саму особу.

Запитання учням

8. Дайте визначення понять «звичай ділового обороту», «аналогія права», «аналогія закону».

Орієнтовна відповідь

Буква закону – Цивільний кодекс України

Ст. 7. Звичай

Цивільні відносини можуть регулюватися звичаєм, зокрема звичаєм ділового обороту. Звичаєм є правило поведінки, яке не встановлене актами цивільного законодавства, але є усталеним у певній сфері цивільних відносин. Звичай, що суперечить договору або актам цивільного законодавства, у цивільних відносинах не застосовується.

Ст. 8. Аналогія

Якщо цивільні відносини не врегульовані цим Кодексом, іншими актами цивільного законодавства або договором, вони регулюються тими правовими нормами цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, що регулюють подібні за змістом цивільні відносини (аналогія закону). У разі неможливості використати аналогію закону для регулювання цивільних відносин вони регулюються відповідно до загальних засад цивільного законодавства (аналогія права).

Запитання учням

9. Дайте визначення поняттю «цивільно-правові відносини». Назвіть елементи складу цивільних правовідносин.

Орієнтовна відповідь

Цивільно-правові відносини – це врегульовані нормами цивільного права майнові та особисті немайнові відносини між майново відокремленими юридично рівними учасниками, що є носіями цивільних прав і обов'язків, які виникають, змінюються, припиняються на підставі юридичних фактів і забезпечуються можливістю застосування засобів державного примусу. Елементами цивільних правовідносин є: суб'єкти відносин; об'єкти відносин; зміст відносин, що складається з конкретних прав і обов'язків.

Елементи складу цивільних правовідносин

Суб'єкти – особи, наділені цивільною правосуб'єктністю і на яких поширюється дія цивільних норм (фізичні особи; юридичні особи; держава Україна та інші суб'єкти публічного права, тобто особи, які є рівноправними та відособленими в майновому і незалежними – в організаційному аспектах;

Зміст правовідносин включає матеріальний аспект, тобто фактичну поведінку учасників цих відносин та юридичний аспект, тобто права та обов'язки їх учасників, які впливають з відповідних правових норм або договорів між ними. Зокрема, зміст суб'єктивного права включає три повноваження: а) вид і міру покарання (дозволеної) поведінки особи (право на власні дії); б) право (можливість) вимагати від інших осіб поведінки, яка забезпечує здійснення своєї діяльності (право на чужі дії); в) право (можливість) вимагати застосування засобів державного примусу до зобов'язаних осіб. А цивільний обов'язок – це міра необхідної поведінки зобов'язаної особи для задоволення інтересів уповноваженої особи;

Об'єкти правовідносин, тобто те, з приводу чого ці відносини можуть виникати, змінюватися або припинятися, і на досягнення яких правових результатів вони спрямовані. Зокрема, ними можуть бути: речі (майно, матеріальні блага); певні дії, робота або послуги; результати духовної та інтелектуальної творчості; особисті немайнові блага тощо.

- об'єкти – конкретні блага, з приводу яких суб'єкти вступають між собою в правовідносини речі (майно, матеріальні блага); певні дії, робота або послуги; результати духовної та інтелектуальної діяльності; особисті немайнові блага, тобто те, з приводу чого ці відносини можуть виникати, змінюватися або припинятися, і на досягнення яких правових результатів вони спрямовані.

- зміст – суб'єктивні права і відповідні їм юридичні обов'язки (матеріальний аспект (фактичну поведінку учасників); юридичний аспект (права та обов'язки) зміст включає матеріальний аспект, тобто фактичну поведінку учасників цих відносин та юридичний аспект, тобто права та обов'язки їх учасників, які випливають з відповідних правових норм або договорів між ними. Зокрема, зміст суб'єктивного права включає три повноваження: а) вид і міру покарання (дозволеної) поведінки особи (право на власні дії); б) право (можливість) вимагати від інших осіб поведінки, яка забезпечує виконання закону.

Запитання учням

10. За якими видами можна класифікувати цивільно-правові відносини?

Орієнтовна відповідь

Цивільно-правові відносини можна класифікувати за підставами:

За характером взаємозв'язку між управомоченою та зобов'язаною особами: абсолютні та відносні. Абсолютні правовідносини мають місце тоді, коли управомоченому суб'єкту протистоїть необмежене коло осіб, від яких управомочена особа може вимагати виконання певних обов'язків, у тому числі утримуватися від дій, які порушували б його право власності. Відносні правовідносини мають місце там і тоді, коли особі, суб'єкту права протистоїть певна особа (особи), наділена правами і обов'язками, що мають виконуватися. Як правило, кожна зі сторін у правовідносинах має комплекс прав і обов'язків. Коло відносних правовідносин досить широке, на відміну від абсолютних. Це правовідносини щодо реалізації засобів цивільно-правового захисту – зобов'язальні правовідносини тощо.

За об'єктом правовідносини можна згрупувати в майнові та немайнові.

У правовідносинах майнового характеру об'єктом є майнові блага, що відображають або сам факт приналежності цих майнових благ певному суб'єкту (право власності та його похідні), або перехід цих майнових благ (за заповітом). Особисті немайнові правовідносини регулюють взаємовідносини між суб'єктами права з приводу таких об'єктів, як інтелектуальна власність, засоби індивідуалізації товару або виробника, інші немайнові права. За способом задоволення інтересу розрізняють речові та зобов'язальні правовідносини.

Речові права – це абсолютні права, які відображають, закріплюють приналежність матеріальних благ певному суб'єкту, можливість його впливу на річ та захисту її від посягань будь-яких третіх осіб. Їм протиставляють зобов'язальні правовідносини, які втілюють динаміку майнових стосунків суб'єктів цивільно-правових відносин для передачі майна, виконання робіт, надання послуг, використання продуктів інтелектуальної власності. Поділ на речові та зобов'язальні має практичне значення: у речових правах правовідносини реалізуються через активні дії уповноваженої особи, а в зобов'язальних через виконання обов'язків боржником. Тому речові права є абсолютними, а зобов'язальні – відносними. Існують й інші класифікації цивільних правовідносин: залежно від структури (прості, складні), за характером спрямування (регулятивні, охоронні).

Запитання учням

11. Що таке юридичні факти? Як за підставами вони класифікуються?

Орієнтовна відповідь

Юридичні факти – конкретні життєві обставини, передбачені правовими нормами, що спричиняють виникнення, зміну чи припинення правовідносин.

Юридичні факти класифікуються за підставами. Залежно від впливу волі суб'єктів факти поділяються на *дії* та *події*. У діях проявляється воля суб'єктів права. Залежно від їх дозволеності законом вони поділяються на *правомірні* та *неправомірні*. Правомірні юридичні факти поділяються на *юридичні акти* – правомірні дії суб'єктів, що мають на меті створення, зміну або припинення правовідносин, та *юридичні вчинки* – правомірні дії суб'єктів, з якими закон пов'язує певні юридичні наслідки незалежно від того, чи була в суб'єкта мета досягнення певного результату. Цивільні права та обов'язки можуть виникати безпосередньо з підстав,

передбачених актами цивільного законодавства. Особливим видом юридичних актів є рішення суду, що встановлюють цивільні права та обов'язки (рішення суду про визнання права власності на будинок, власник якого невідомий). До юридичних вчинків можна зарахувати знахідку скарбу, створення творів літератури, науки. Окремо виділяють акти цивільного стану. Серед неправомірних дій :порушення зобов'язань, заподіяння шкоди іншій особі (делікт), здійснення недійсної угоди тощо. Події – це явища реальної дійсності, які відбуваються незалежно від волі осіб, але водночас впливають на виникнення, зміну або припинення цивільних правовідносин (стихійне лихо).

Запитання учням

12. Які класифікації речей як предметів матеріального світу ви можете назвати?

Орієнтовна відповідь

Буква закону – Цивільний кодекс України

Ст. 177. Види об'єктів цивільних прав

Об'єктами цивільних прав є речі, у тому числі гроші та цінні папери, інше майно, майнові права, результати робіт, послуги, результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформація, а також інші матеріальні й нематеріальні блага. Ст. 180 ЦК України. Об'єкти цивільних прав поділяються на групи:

- майно (речі), що є об'єктами речових прав;
- дії (роботи, послуги), а також майнові права та обов'язки;
- результати інтелектуальної (творчої) діяльності;
- особисті нематеріальні блага, що є об'єктом абсолютних особистих немайнових прав.

Річ – предмет матеріального світу, щодо якого можуть виникати цивільні права та обов'язки. До основних груп речей належать:

- речі рухомі й нерухомі (наприклад, нерухомі речі – земельні ділянки, судна тощо), рухомими є речі, які можна вільно переміщувати у просторі);
- речі подільні та неподільні;
- речі, визначені індивідуальними або родовими ознаками;
- речі споживні та неспоживні (наприклад, споживні продукти харчування, неспоживною є річ, яка призначена для багаторазового використання і зберігає при цьому свій первісний вигляд протягом тривалого часу);
- головна річ і приналежність.(наприклад, гітара і футляр до неї);
- складні речі та складові частини речі;
- продукція, плоди та доходи.

IV. Підсумки уроку

Цивільні правовідносини, згідно зі ст. 11 ЦК України «цивільні права та обов'язки виникають із дій осіб, що не передбачені актами цивільного законодавства, але за аналогією породжують цивільні права та обов'язки». Зокрема, підставами виникнення цивільних прав та обов'язків є: договори та інші правочини (угоди); створення літературних, художніх творів, винаходів та інших результатів інтелектуальної, творчої діяльності; спричинення майнової (матеріальної) та моральної шкоди іншій особі; інші юридичні факти. У випадках, встановлених законодавством, цивільні права та обов'язки можуть виникати з актів органів державної влади (у тому числі з рішення суду) або з актів органів місцевого самоврядування, а також з настання або ненастання певної події.

V. Бесіда з учнями

1. Що таке цивільне право?
2. Дайте тлумачення поняттям «фізична» та «юридична особа». Яка між ними різниця?
3. Назвіть види цивільної відповідальності.

VI. Домашнє завдання.

- Підготувати питання: 1. «Громадянин як суб'єкт цивільно-правових обов'язків».
2. «Юридичні особи».

Спогади

Надія Ланько,

методист кабінету математики ЧОІУВ (1978-1992 рр.), завідувач відділу передового педагогічного досвіду ЧОІППО імені К.Д. Ушинського (2004-2011 рр.);

Олена Ємець,

методист відділу інформаційної та видавничої діяльності ЧОІППО імені К.Д. Ушинського

Л.М. Кобко на обласній педагогічній виставці

САМОВІДДАНА ПРАЦЯ НА ОСВІТЯНСЬКІЙ НИВІ

Лідія Микитівна Кобко, кандидат технічних наук, доцент, професор кафедри вищої та прикладної математики Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка, близько 40 років співпрацювала з методичними працівниками Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К.Д. Ушинського: кабінету математики, відділу природничо-математичних дисциплін, відділу передового педагогічного досвіду, відділу інформаційної та видавничої діяльності.

Народилася Лідія Микитівна в 1938 році у Воронізькій області в багатодітній селянській сім'ї. Із-за складних умов проживання родина переїхала в Україну. Закінчила середню школу в м. Бердичеві Житомирської області. У 1960 році закінчила фізико-математичний факультет Житомирського державного педагогічного інституту імені І.Я. Франка за спеціальністю «Математика та фізика». З Житомира Л.М. Кобко з чоловіком переїхала в м. Чернігів, де чоловік багато років працював завідувачем кафедри нарисної геометрії Чернігівського політехнічного інституту.

З вересня 1960 по жовтень 1961 року Л.М. Кобко працювала асистентом кафедри вищої математики Чернігівського вищого військового авіаційного училища льотчиків імені Ленінського комсомолу.

У Чернігівському державному педагогічному інституті імені Т.Г. Шевченка Л.М. Кобко працювала з жовтня 1961 року більше 50-ти років (з 2011 р. – Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка). В інституті Лідія Микитівна протягом 14 - ти років працювала асистентом кафедри вищої математики. Її тема кандидатської дисертації пов'язана з питаннями прикладної геометрії, відповідно Лідія Микитівна була переведена працювати на кафедру геометрії та методики викладання математики. У процесі реорганізації кафедра змінювала назву: кафедра геометрії, кафедра алгебри та геометрії.

Л.М. Кобко навчалася в аспірантурі при Київському інженерно-будівельному інституті, у 1977 році захистила кандидатську дисертацію «Графо-аналитический способ проецирования гиперболическими линейными конгруэнциями и его применение при решении задач прикладной геометрии» і здобула науковий ступінь кандидата технічних наук. У 1981 році Л.М. Кобко присвоєно вчене звання доцента.

Лідія Микитівна – єдина серед викладачів на фізико-математичному факультеті захистила дисертацію з питань прикладної геометрії й інженерної графіки. У 1990 році її призначили завідувачем кафедри геометрії, яку вона очолювала протягом 1990-2005 років. Під її керівництвом кафедра мала значні успіхи і була в числі кращих у вузі.

Л.М. Кобко проводила велику роботу як викладач вузу: читала лекції, зокрема «Аналітична геометрія», «Лінійна алгебра й аналітична геометрія», «Конструктивна геометрія», «Проективна геометрія», «Нарисна геометрія», «Основи геометрії», «Диференціальна геометрія й топологія», «Методика навчання математики у ВНЗ (вищих навчальних закладах)», спецкурс «Вибрані питання геометрії»; проводила практичні заняття; керувала написанням курсових, дипломних і кваліфікаційних робіт; керувала педагогічною практикою, написанням дипломних робіт магістрантів, які показували відмінні знання в процесі захисту дипломних робіт; організовувала й проводила семінари, науково-практичні конференції для викладачів і студентів.

Лідія Микитівна великого значення надавала підготовці високо освічених фахівців-педагогів, особливу увагу спрямовувала на керівництво науково-дослідною роботою студентів. На фізико-математичному факультеті з ініціативи Л.М. Кобко стало традицією проводити науково-практичні студентські конференції. За її безпосередньою участю були проведені науково-практичні студентські конференції:

- 200-річчю від дня народження М.І. Лобачевського ;
- 400-річчю від дня народження Рене Декарта;
- 2000 рік – рік математики;
- 200-річчю від дня народження М.В. Остроградського ;
- 210-річчю від дня народження М.І. Лобачевського ;
- 180-річчю від дня народження неевклідової геометрії;
- 300-річчю від дня народження Леонарда Ейлера;
- У світі геометрії;
- Нові зустрічі з геометрією трикутника;
- Конічні перерізи в застосуваннях;
- Дивовижне число π .

Більшість із цих конференцій стали міжвузівськими науково-практичними конференціями. Матеріали конференцій опубліковані за загальною редакцією Л.М. Кобко.

Під керівництвом Л.М. Кобко і у співавторстві студенти опублікували понад 70 робіт, із них 20 статей опубліковано у Віснику ЧНПУ. Серія: Педагогічні науки.

Лідія Микитівна заохочувала студентів до наукової роботи, і її студенти досягали помітних результатів. Зокрема у 2004 році студент фізико-математичного факультету Я.В. Чирок (науковий керівник Л.М. Кобко) нагороджений грамотою за кращу доповідь на пленарному засіданні студентської науково-практичної конференції «Управління якістю навчання учнів природничо-математичних дисциплін в умовах профільної та рівневої диференціації», яка відбулася у м. Херсоні.

Серед співавторів праць, опублікованих Л.М. Кобко, 16 випускників фізико-математичного факультету ЧНПУ імені Т.Г. Шевченка. Серед них: О.М. Корнієць (нині старший викладач кафедри інформаційно-комунікаційних технологій ЧОППО імені К.Д. Ушинського), О.М. Мухіна (нині методист відділу роботи з обдарованими учнями ЧОППО імені К.Д. Ушинського).

До написання статей Лідія Микитівна залучала й здібних учнів, зокрема у співавторстві учениця ліцею №32 Є.М. Ємець (нині студентка фізико-технічного інституту НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського») написала статті в журнал «Педагогічні обрії». Статті торкалися різних способів розв'язування задач, на що особливу увагу звертала Л.М. Кобко. Крім того, під науковим керівництвом Л.М. Кобко Є.М. Ємець підготувала роботу «Геометрична олімпіадна

задача одна – розв’язання різні» на конкурс «Інтел-Техно-2019» фізико-технічного інституту НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського».

Під керівництвом і у співавторстві з Л.М. Кобко учениця 11 класу Чернігівського обласного педагогічного ліцею Т. Павелко опублікувала статтю у Віснику ЧДПУ. Серія: Педагогічні науки (2006, Вип. 42); учениця 11 класу Чернігівського обласного педагогічного ліцею М. Коляда опублікувала статтю у всеукраїнській газеті «Математика» (2006, № 43).

Л.М. Кобко керувала написанням науково-дослідної роботи учениці 11 класу О. Шеремет Чернігівського обласного педагогічного ліцею, яка стала переможницею II етапу Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів Чернігівського територіального відділення Малої академії наук України (секція математики).

Більше 30-ти років Лідія Микитівна була на громадських засадах куратором академічних груп, протягом 7-ми років була куратором груп студентів магістратури спеціальності «Математика». Серед її випускників є професори, доценти, кандидати наук, завідувачі кафедр, директори ліцеїв і загальноосвітніх шкіл, завідувачі учбових відділень коледжів, відмінники освіти України, Соросівський лауреат.

З 2003 року Л.М. Кобко була членом УАЖНО (Українська асоціація «Жінки в науці та освіті»).

Вона є автором понад 200 наукових, науково-методичних праць, з яких 12 – навчально-методичні посібники для студентів вищих навчальних закладів, 10 – навчально-методичні розробки для старшокласників і книги для вчителя. Частина робіт написана у співавторстві. Лідія Микитівна працювала у співавторстві з В.Н. Боровиком, кандидатом педагогічних наук, професором; І.В. Зайченком, доктором педагогічних наук, професором; М.Я. Ігнатенком, доктором педагогічних наук, професором; Г.В. Коломієць, кандидатом педагогічних наук, доцентом; О.І. Соколенком, кандидатом фізико-математичних наук, доцентом та іншими.

Статті Л.М. Кобко опубліковані в журналах «Прикладна геометрія і інженерна графіка», «Рідна школа», «Математика в школі», «Педагогічні обрії», всеукраїнській газеті «Математика», журналі «Вісник ЧНПУ. Серія: Педагогічні науки», у матеріалах V Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції «Педагогічна спадщина Софії Русової та сучасні проблеми реформування національної освіти в Україні» (2021 р., м. Умань) та інших.

Протягом багатьох років Л.М. Кобко систематично творчо співпрацювала з кабінетом математики Чернігівського обласного інституту удосконалення вчителів (завідувач кабінету математики Л.П. Подковка, методист Н.О. Ланько), відділом природничо-математичних дисциплін (завідувач відділу Л.П. Подковка), відділом передового педагогічного досвіду (завідувач відділу Н.О. Ланько), відділом інформаційної та видавничої діяльності ЧОППО імені К.Д. Ушинського (завідувач відділу О.С. Ілленко, методист О.О. Ємець), з учителями математики м. Чернігова, виїздила в сільські школи Носівського району спільно з методистом кабінету математики Н.О. Ланько, де вивчався стан викладання математики і був проведений районний семінар учителів математики; брала участь у проведенні обласних, міських семінарів учителів математики на базі ЧОІУВ, Чернігівської ЗОШ I-III ст. №29 (на базі досвіду роботи вчителя математики Г.О. Хрепунової (пізніше стала Соросівським лауреатом), досвід роботи якої вивчила та узагальнила методист кабінету математики Н.О. Ланько, досвід роботи схвалений на науково-методичній раді інституту); брала участь у роботі обласної школи передового педагогічного досвіду на базі досвіду роботи Г.О. Хрепунової «Врахування індивідуальних особливостей учнів при викладанні математики»; систематично читала лекції на курсах учителів математики, проводила практичні заняття, знайомилася з передовим педагогічним досвідом учителів математики області в ЧОППО імені К.Д. Ушинського, на обласних педагогічних виставках, у процесі безпосереднього спілкування з учителями математики; спільно з методистом відділу природничо-математичних дисциплін О.М. Мухіною написала статтю в журнал «Педагогічні обрії», спільно з методистом відділу інформаційної та

видавничої діяльності О.О. Ємець і вчителем Н.А. Родер написала статтю в журнал «Педагогічні обрії».

Лідія Микитівна свою творчу енергію спрямовувала на формування компетентного, творчого учителя математики, на реалізацію принципу неперервної освіти педагога. У 2020 році з метою сприяння піднесенню професійної майстерності вчителів математики області Лідія Микитівна основну частину власної бібліотеки люб'язно надала методисту з математики відділу природничо-математичних дисциплін ЧОППО імені К.Д. Ушинського А.І. Тур.

Лекції Л.М. Кобко на курсах підвищення кваліфікації, семінарах були науковими, глибокими, виваженими, цікавими за змістом і красиво, майстерно викладалися нею. Учителі математики області з великою зацікавленістю сприймали лекції Лідії Микитівни, зокрема: «Різні доведення теорем (Піфагора, Герона, Ейлера, Стюарта, Птолемея, Карно, Чеви, теореми про тризуб тощо) та вивчення їх у процесі позакласної роботи у загальноосвітніх навчальних закладах», «Активізація розумової діяльності та формування дослідницьких умінь учнів через пошук різних розв'язань однієї геометричної задачі», «Про організацію позакласної роботи в школі (на геометричному матеріалі)», «Аналогія: планіметрія-стереометрія в таблицях», «Ними пишається Україна (про видатних українських математиків)».

Лідія Микитівна була завжди привітною, уважною до кожного, хто з нею спілкувався. Це дуже позитивно сприймалося оточуючими. Лідія Микитівна за національністю росіянка, але її українська мова була бездоганною, красивою, мелодійною, та й сама вона була красивою жінкою.

Працюючи зі студентами, учителями математики, Лідія Микитівна пам'ятала про учнів, про те, що вся ця робота спрямовується на те, щоб навчити учнів логічно мислити, аналізувати, класифікувати, організовувати та моделювати ситуації, що виникають в оточуючому світі, усвідомлювати важливість математики в минулому, сучасному, а особливо в майбутньому, навчити здобувачів освіти користуватися інформацією, швидко діяти, приймати оптимальні рішення, навчатися впродовж життя.

Важливим засобом реалізації поставлених завдань Лідія Микитівна вважала навчання учнів розв'язуванню задач, зокрема геометричних. Розв'язування задач – це творча діяльність, а особливо – розв'язування задач різними способами, на що Лідія Микитівна звертала особливу увагу. Вона зазначала: «Потрібна така організація педагогічного процесу, щоб учні по змозі самі відкривали математичні твердження, щоб якомога повніше використовувалась ініціатива учнів, культивувались пошуки, заохочувались початки творчості, щоб максимально використовувалась властива дітям активність. Особливо це стосується геометричної підготовки. Доведення теорем, розв'язування геометричних задач – це пошуковий процес, який не повторює і не копіює, що було раніше. Адже в геометрії багато понять вивчають у різний час, хоча вони й споріднені, поєднані внутрішньою природою. Щоб утворити певну систему знань, учитель має вдало використовувати системотворче повторення, в процесі якого складаються таблиці або структурні схеми.

Формуванню системності знань та розвитку творчих здібностей учнів сприяють використання різних способів розв'язування однієї і тієї ж задачі та різні доведення теореми. Доцільно проводити уроки, які цілком присвячені розв'язуванню однієї задачі декількома способами. Не маючи інших завдань, учні можуть повністю зосередитись на задачі, що дозволяє їм реалізувати свої здібності у винахідливості пошуку різних розв'язань» [3, 79].

Розв'язування однієї задачі різними способами допомагає учнів виховати здатність до аналізу, узагальнення, абстрагування, розвивати логічне мислення, плекати кмітливість, винахідливість.

Лідія Микитівна зазначала, що розв'язування задач є видом творчої діяльності, а пошук розв'язку – процесом винахідництва.

Лідія Микитівна була дивовижно красива жінка як зовні, так і внутрішньо. Вона залишила світ, сповнений звершень і досягнень, послідовників і пошановувачів.

Природа щедро наділила Лідію Микитівну іскрометним розумом, природним талантом, глибокою мудрістю, виваженим етикетом. Їй імпонувала не лише висока інтелектуальна ерудиція педагога, а, перш за все, розумна активність логічного мислення, гострота об'єктивних думок і мудрих суджень.

Лідія Микитівна дарувала радість спілкування й розуміння, оптимізму й краси, сили й такої притягальної різноманітності.

Її очі завжди палали яскравими вогниками, а уста посміхалися. Вона вміла знайти потрібні слова та окрилити.

Використана література

1. Біобібліогр. покажч. Лідія Микитівна Кобко / уклад. Н. П. Шуляр; відп. ред. Г. Г. Макарова. Чернігів, 2014. 40 с.
2. Ємець О.О., Кобко Л.М., Родер Н.А. Наш світ – світ геометрії. *Педагогічні обрії*. 2018. (102). С.45-50.
3. Кобко Л.М. Ідея особистісно орієнтованого навчання у педагогічній спадщині Софії Русової. Матеріали V Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції, 18-19 лютого 2021 р. Умань: ВПЦ «Візаві». 2021. С. 76-83.
4. Кобко Л.М., Мухіна О.М. Конкурсна геометрична задача одна – розв'язання різні. *Педагогічні обрії*. 2015. №5. С. 59-63.
5. Мухіна О.М. Освітня стежина Кобко Л.М. *Педагогічні обрії*. 2018. №1-2. С.57-60.
6. Родер Н.А., Ємець Є.М., Кобко Л.М. Геометрична олімпіадна задача одна – розв'язання різні. *Педагогічні обрії*. 2018. № 4. С.97-101.
7. Кобко Л.М., Ємець Є.М., Родер Н.А. Навколо рівнобедреного трикутника. Десять розв'язань однієї задачі-двійника. *Педагогічні обрії*. 2019. №4-5. С.69-75.